

La Barcelona que deixa a poc a poc la ciutat medieval per l'Eixample. La de l'alta burgesia i la republicana. La de les monges franceses que educaven només en francès. La dels llargs estius a Caldetes i les estades a Sant Gervasi de Cassoles o Montserrat. La de les visites setmanals a casa dels amics. La dels festeigs protocol·laris i freds. La de les senyorettes de companyia de les noies de casa bona. La del Liceu i la de la Sala Parés del diumenge, amb el tortell de can Llibre i Serra. La de l'Exposició Universal del 1888. La més descarada del *Papitu* i dels ninotaires. L'amenaçada pels anarquistes i pels militars feixistes. I la de l'exili francès, d'un triple exili, primer amb Primo de Rivera, després amb el terror anarquista del 36 i finalment amb Franco.

Les memòries d'Emília Cornet i Palau (1881-1976), esposa del pintor Feliu Elias i Bracons, *Apa* (1878-1948), evocuen la vida social i els costums dels barcelonins en un llarg període, ple de transformacions de tota mena, d'urbanes a polítiques i socials. A més, ens permeten d'entrar en la intimitat de la vida convencional i ben regulada de les famílies de la burgesia benestant, per una banda, i en l'ambient cultural catalanista i republicà, per una altra.

Dictades pocs abans de morir a la filla, Elvira Elias Cornet, han estat publicades amb el títol planià *Una senyora de Barcelona*, i editades per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Arenys de Mar, a cura de Joan Miquel Llodrà Nogueras.

Diverses Barcelones. És una Barcelona plena de moltes Barcelones, contrastades però sovint barrejades. L'any 1909, acabada de casar, l'Emília es troba pel carrer amb una companya de l'escola, Vicky Claramunt –segurament Catalina Claramunt, coneguda per Katty–, membre d'una família tan aristocràtica que a casa tothom parlava en anglès, la qual li retreu –en castellà– que deixi que el seu marit col·labori en una revista tan ordinària com el *Papitu*. “Si fos marit meu –va dir la Claramunt– no ho permetria.”

L'opinió de la Vicky, comenta Emília, s'avenia amb la que tenia una part de la burgesia barcelonina. “Les idees polítiques que compartien els seus



EL TEMPS

Retrat d'Emília Cornet i Palau, dibuix al llapis plom de Feliu Elias, vers el 1907. Il·lustra la coberta de les memòries d'Emília Cornet.

Una vida barcelonina

Les memòries d'Emília Cornet, esposa del pintor Feliu Elias, 'Apa', són una crònica de la vida social i cultural barcelonina des de final del segle XIX fins a la postguerra, afectada per diversos exilis i per la guerra.

col·laboradors, d'esquerres i catalanistes –escriu–, els acudits, sovint crítics amb l'Església, l'erotisme de certes imatges van fer que la publicació no fos ben rebuda per molts ‘dels nostres’.”

Però la Vicky no sabia, “pobra noia”, afegeix l'Emília, “que el seu estimat i virtuos marit”, Oriol Martorell, ric i també aristòcrata, “d'amagat d'ella, n'era un dels socis capitalistes”.

Emília i Vicky van ser inscrites al col·legi de La Presentació del carrer de Bellafila, una escola de religioses franceses dominiques, rere la Casa de la Ciutat. Hi van aprendre a llegir en francès, a resar en francès i a parlar en francès.

L'Emília pertanyia a la classe burgesa benestant, però com que el pare era considerat un intel·lectual, la família podia rebre gent de classe mitjana, sobretot si tenien inquietuds culturals, tot i que llavors, com diu l'Emília, la divisió de classes existia, i força.

Família il·lustre. Emília Cornet era filla d'un dels més destacats prohoms de la Barcelona del seu temps, Gaietà Cornet i Mas, enginyer industrial, cofundador de la Maquinista Terrestre i Marítima, redactor del *Diario de Barcelona*, excursionista, autor de nombroses guies de viatge i fundador de l'Acadèmia de Taquigrafia Martí.

El dia de la inauguració de l'Exposició Universal, la família Cornet en ple hi tenia espai reservat. L'explicació era que el pare hi seria obsequiat per l'alcalde amb una gran ploma d'oca d'argent per haver contribuït a l'esdeveniment, i en qualitat de president de la secció de premsa periòdica de la mostra.

L'avi matern, Valentí Palau i Porta, era un joier del carrer de l'Argenteria, republicà liberal que, quan enviduà, va traslladar-se al nou pis que la família de l'Emília havia llogat al carrer de Pau Claris número 5, a la nova Eixample, carrer llavors a mig fer.

Era un liberal tan estricte que un dia arrencà d'una revolada totes les margarides que cobrien un barret de palla que s'havia posat l'Emília. La margarida era el símbol de les tropes carlines, en honor a la dona de Carles de Borbó, que es deia Margarida.

Mort l'avi, la família va tornar al pis del carrer d'Ataülf, en plena Ciutat Vella, estret carrer paral·lel al del Regomir, situat entre el carrer Ample i la Casa de la Ciutat. L'Eixample encara no tenia prou vida.

Llavors, la plaça de Catalunya, recorda l'Emília, era als afores de la Barcelona de sempre, i una extensió de terra desigual, ben desgraciada, plena de sots i munts de terra, enmig dels quals, a la impensada, et sortia un obrer amb una pala. Així i tot, era divertit d'anar-hi, el dijous a la tarda –festa a col·legi–,



Emília Cornet i Feliu Elias, acabats de casar, l'octubre del 1908. La família Cornet i Palau. D'esquerra a dreta, Gaietà fill, Elvira –la mare–, Emília, Gaietà pare, Enriqueta i Clotilde.

perquè de tant en tant s'hi muntaven cinemàtògrafs i atraccions infantils.

L'Emília hi anava amb els seus germans i les minyones. La mare, Elvira Palau i Martí, era cada tarda fora de casa, bé a fer visites, bé al Teatre Tivoli o al Novetats, on actuaven companyies franceses i italianes. Comprava abonaments per a totes les representacions i no hi faltava mai.

Com corresponia a una senyoreta de la seva condició social, la mare era culta. Havia estudiat dibuix, francès i anglès i tenia, a més, la carrera de piano. Com que li agradava la música, va voler que la seva filla gran, l'Enriqueta, estudiés el mateix instrument, i ho va fer amb un dels mestres de més prestigi, Carles G. Vidiella.

El pare, entre el *Diario de Barcelona*, el negoci d'anuncis que havia muntat i l'Acadèmia Martí, encara tenia temps d'inaugurar pedres. En aquella època, a Barcelona, s'inauguraven moltes "primeres pedres", d'edificis civils o religiosos, amb presència de totes les autoritats.

El diumenge. El diumenge era un dia plenament familiar. El pare va imposar a la família de visitar cada setmana les seves dues germanes monges del convent de Santa Clara, llavors emplaçat a l'antic Palau Reial Major, a tocar de la Catedral. De vegades, les dues monges se'n tornaven a la cel·la amb l'estirabot que allí dins hi havia massa homes: el germà i el nebot, germà gran de l'Emília.

A banda la visita a les ties, diumenge volia dir sortir a passejar tots pel carrer. La visita consistia en una autèntica excursió per la Barcelona vella, plena de carrerots humits. El pare hi cercava pedres romanes, amb les degudes inscripcions llatines.

A voltes arribaven fins al Centre Excursionista i, després de saludar les columnes romanes, el pare feia pujar els nens a sobre la roda de molí que hi havia davant la porta del centre perquè poguessin mirar-s'ho tot des del punt més alt de l'antiga Barcino. El final era sempre el mateix: una visita a la Sala Parés i la compra de tortells a la pastisseria Llibre i Serra. A la tarda, a casa a jugar, amb els germans i els cosins.

L'estiu. Durant l'estiu anaven a passar quinze dies a Montserrat. L'Emília no en té gaire bon record, perquè sempre els hi acompanyava una minyona –de por que poguessin caure pels cingles–, fet que no els permetia cap mena de llibertat. A més, les cel·les que llogaven tenien quatre defectes: eren velles, tronades, fredes i inhòspites.

De distraccions, ben poques: menjar mató i més mató i anar a veure a l'església el fill d'uns amics dels pares, d'uns vint-i-cinc anys, que, segons que deien, s'havia enamorat de la Moreneta i es passava el dia agenollat davant l'altar major, movent el cap de dalt a baix, i de tant en tant obrint els braços en creu.

A Sant Gervasi de Cassoles, llavors un poble veí de Barcelona, hi passaven

quinze dies més, i aquí sí que l'Emília i els seus germans es podien sentir ben lliures, voltant pel bosc.

Finalment, Caldetes, punt de trobada de bona part de l'aristocràcia i la burgesia barcelonines, entre un mes i dos. Hi llogaven una caseta de bany, però les nenes s'havien de banyar ben vestides, amb una brusa llarga i pantalons fins al genoll.

La família Cornet sempre va tenir, pel cap baix, tres minyones: una cuinera, una ajudant de cuinera i una cambra. A més, hi havia les serventes, que de tant en tant s'ocupaven de netejar i de cosir. Els criats –majordoms, lacais, mossos...– eren reservats a les grans famílies de l'aristocràcia i de la més alta burgesia.

L'Emília i la seva germana Cloti, quan es van fer grans, van disposar de dama de companyia, una senyoreta anglesa. Llavors s'havien quedat sense pare ni mare. El pare es morí el 1897 i la mare, el 1898, quan l'Emília tenia 17 anys. Com que els quatre germans eren menors, hom els va assignar de tutor l'oncle, Magí Cornet i Mas, enginyer i cap de la secció de ponts de la Maquinista Terrestre i Marítima.

Quan es va morir el pare, havien anat a un pis de lloguer més baix, situat a la cantonada de la Gran Via amb Balmes. L'Eixampla, per segona vegada. El germà gran, Gaietà, exercia, fet i fet, de cap de família. Un dia que l'Emília es va posar una brusa que prescindia del coll alt amb barnilles, de manera que l'escot quedava tancat arran de l'arrencada de coll, el germà li digué que se la canviés, que no tenia cap intenció de sortir al carrer amb dones despullades.

El dimarts continuava essent el dia de visita, però llavors ja rebien joves de

l'edat de la Cloti i de l'Emília o una mica més grans i tot. Eren els amics d'en Gaietà i, com que el germà gran es movia en cercles artístics –arribà a ser catedràtic de dibuix i caricaturista–, eren companys de l'acadèmia de dibuix que col·laboraven al *Cu-cut!*, *L'Esquella de la Torratxa* o *La Campana de Gràcia* i, més tard, al *Patufet*. Un d'ells, Feliu Elias i Bracons, era fill d'una família d'industrials del fil de Sabadell i es feu famós amb el pseudònim *Apa*.

Apa entra en escena. Apa protagonitza aquesta segona part de les memòries d'Emília Cornet, perquè es va convertir en el seu marit. I perquè la seva feina i la seva actitud política li condicionaren la vida familiar. Apa va haver de fugir precipitadament a París per culpa d'unes caricatures publicades al *Papitu* l'any 1911. L'Emília, i el seu fill de dos anys, Jaume, el van seguir poc després.

La vida a París va ser agradable. El nen hi va aprendre francès i les relacions amb artistes de fama eren freqüents. Un dia, per exemple, van rebre la visita d'August Renoir, de pas a París.

Apa era un home casolà i va suggerir a un amic íntim, el ceramista sabadellenc Francesc Quer, de visita a la capital francesa, que fes conèixer a l'Emília el *Paris la nuit*. I tal dit, tal fet: dels més famosos cabarets als millors teatres. A la Comédie Française va veure la gran Sarah Bernhardt.

Finalment vingué l'amnistia i van poder tornar a Barcelona. L'èxit artístic de les exposicions i les nombroses col·laboracions periodístiques marquen aquest retorn. Apa treballa a la bibliote-

ca de l'Ateneu, de les sis de la tarda a les dues de la matinada.

Però tornaren els maldecaps, aquest cop per part dels anarquistes. Com havia fet Planes, amb les caricatures a *La Publicitat* va voler combatre l'actitud dels de la CNT-FAI. Arran d'això va rebre molts anònims que l'amenaçaven de mort.

Els primers dies no va passar res, però quan esclatà la guerra civil i la revolta hagué de repetir el seu exili francès. Quan la FAI va ser esborrada del mapa arran dels Fets de Maig, va tornar a casa.

Va aguantar fins el darrer dia i, amb l'Emília i la filla petita, l'Elvira, van sortir en una camioneta de la Creu Roja cap a la frontera, en la famosa expedició d'intel·lectuals i artistes catalans. En Jaume feia de metge a l'exèrcit republicà i la filla, Rosa, secretària de Companys, marxava amb el govern català.

A França les van passar de tots colors, fins que un dia de juliol del 1947, amb l'ajuda d'un franquista que Apa havia amagat durant la guerra, van tornar a casa. Però Apa s'havia afeblit molt: es morí l'agost de l'any següent. L'Elvira en recorda un article molt emotiu de Josep Pla a *Destino*.

Pel camí, el lector es trobarà amb noms molt destacats de la cultura catalana. L'inexistent índex de mots donaria compte de la presència, per exemple, de Jacint Verdaguer, Manolo Hugué, Francesc Pujols, Josep Puig i Cadafalch, Josep Pous i Pagès, Alexandre Galí, Carles Pi Sunyer, Mercè Rodoreda, Llorens i Artigas, Pau Gargallo, Josep Maria de Sagarra o Pere Coromines.

Lluís Bonada




LLIBRES D'ESTIU
Edicions Tres i Quatre / València

3i4

Pots seguir-nos a
[Facebook](#) i [Twitter](#)

Visita la nostra botiga virtual
en www.tresiquatre.com

